

Hoa Thủy Tiên

T.M.C.

(Bài này viết phỏng theo bài Thi Hoa Thủy Tiên của Cu Nguyễn văn Thu)

Hoa Thủy Tiên là một loại hoa trang nhã, trong trắng, nên thơ, mang dân tộc tính Việt Nam. Hoa Thủy Tiên ở nồi tha hương, gợi nhớ, gợi buồn cho một thời dĩ vãng vàng son, những kỷ niệm quý báu của những đêm truân túch, có chuông rung trầm hùng, pháo nổ ròn rã, hương tỏa nghi ngút, có hoa khai hàm tiếu hé nở nụ cuối duyên dáng đón xuân sang.

Hoa Thủy Tiên, chúng ta từng thấy và thường thức ở quê hương, được mệnh danh là “Thủy Tiên Ta”, thực ra là một chi của đại gia đình Thủy Tiên Quốc Tế. Đại gia đình này rất đông. Ta tạm chia ra làm hai loại: Thủy Tiên Tây và Thủy Ta.

Thủy Tiên Tây. Thủy Tiên Tây có những loại cỡ lớn, thông thường dễ mua, dễ kiểm nhận:

- Thủy Tiên King Alfred: Giò hoa cao tối 50 phân, hoa to 10 phân đường kính, màu vàng sậm.
- Thủy Tiên Gold Medal: Giò hoa cao 30 phân, hoa màu vàng, lớn cỡ 9 phân bê ngang.
- Thủy Tiên Silver Chimes: Hoa từng chùm màu trắng cao độ 25 phân.

Thủy Tiên Orange Queen: Hoa chùm cỡ 4 phân bê ngang.

Ngoài ra có những loại hoa Thủy Tiên cỡ trung và cỡ nhỏ. Về cỡ nhỏ, phải nói đến:

- Hoa Bulbocodium sắc vàng, giò hoa cao 10 phân, hoa đơn độc.
- Hoa Narcissus Poeticus là hoa của các nhà thơ, trầm lặng, có đồn trong mẫu tuyết bạch.

Hoa Narcissus Soleil d'Or (Hoàng kim Nhật) hoa cánh vàng lạt, nhị màu cam, hương thơm ngát giống hương Thủy Tiên Ta, hoa nở từng chùm, cánh đơn mở thảng như dù Nhật Bản.

- Hoa Narcissus White Paper (Bạch chỉ) nhánh hoa cao 20 phân, hoa nở từng chùm, từ 2 đến 8 bông, cánh hoa đơn nhưng hơi cúp, màu trắng, nhị màu trắng hoặc vàng lạt, hương hơi mạnh và hắc.

Hai loại Thủy Tiên cỡ nhỏ vừa nói ở trên (Soleil d'Or và White Paper) là họ hàng gần nhất với Thủy Tiên Ta, vì từ rễ, củ, bẹ hoa, cành hoa, lá hoa, cánh hoa, nhị hoa, và hương thơm thường đối gần gũi với Thủy Tiên Ta nhất.

Nếu muốn trồng và thuồng thúc hai loại Thủy Tiên Tây này, xin chú ý đến các điểm sau đây.

1) Có thể mua dễ dàng tại các tiệm ướm cây (Nursery) tại Mỹ. Hoặc nua viết thư hỏi mua tại:

Breck's, US Reservation Center
6523, North, Galena Road
Peoria, Illinois 61632

2) Trồng hoa trong chậu đựng cát hoặc trong bát nước. Nên giữ nước ngập bẹ hoa tối phân nửa. Bẹ hoa túc là củ.

3) Nên dùng bát (tô) bằng thủy tinh thà đá cuội trắng ở đáy, đặt củ lên cuội trắng, đổ nước sạch, trồng vào bát (nước mưa tốt hơn).

4) Chừng vài ngày sau, củ mọc rễ trắng, mọc rất nhanh, rồi đậm lá, nhánh nụ và khoảng 60 ngày thì trổ bông.

5) Chú ý quan trọng: Nếu đặt bát trồng hai loại hoa này tại nơi có nhiều ánh sáng (để ngoài trời hoặc cạnh cửa sổ) thì lá và cành hoa sẽ mọc thật dài và cao, lá sẽ gầy, gốc đứt, mất mỹ thuật.)

Vậy cần trồng nơi có ánh sáng lờ mờ, lá trổ chỉ cao 15 phân và cọng hoa cũng cao chừng đó, dàn hoa mới cân đối và mỹ thuật.

Bát đựng hoa phải là thủy tinh để nhìn thông suốt, thấy toàn bộ rễ trắng tinh, bẹ hoa nâu hoặc trắng, và sỏi trắng, sứ thường thúc sẽ đầy đủ hòn.

Trong trạng thái sống ly hương, khi thời tiết bắt đầu ngả lạnh làm tình nhớ cố hương càng thâm sâu thêm vào lòng người, nhất là những lúc phía ngoài tuyết bay đầy trời, bên trong lò sưởi đốt rực, bàn thờ ông vải khói hương ngút, mà kể xa nhà được ngâm bát hoa "Hoàng Kim Nhật" hay "Bach Chi", gọi lở mờ hình dáng yêu kiều và hương thơm tao nhã của thứ hoa chính công quốc hồn quốc túy, thì cũng "đổ khóc" vô cùng.

Thứ hoa thực tình thiêu thôn cho con người đi xa và cô đơn chính là "Thủy Tiên Ta".

Thủy Tiên Ta:

Khi ta còn ở bên nhà, ta quen miêng gọi thứ hoa đó là "Thủy Tiên Ta", điều đó có phần đúng và cũng có phần không chính. Phần không chính là do nguồn gốc: về miền Nam nước Tàu, Thủy Tiên mọc hoang ngoài vườn, không cần vun xối chăm nom nhiều. Đến mùa, dân bản xứ cắt lá, bối cũ, đem trữ trong kho cho khô, rồi đóng bao, bỏ sọt gửi qua các nước tiêu thụ trong đó có Việt Nam. Phần đúng về danh xưng: "Thủy Tiên Ta", là vì khắp mọi nước trên thế giới, bất cứ Tây, Mỹ, Á Rập, Chà và gì đó,

kết cả Tàu, không có ai biết nghệ thuật gọt tiả Thủy Tiên, một cách thực cầu kỳ, công phu và thành công... mà chỉ có... Ta, Việt Nam. Cũng vì lý do kỹ thuật và mỹ thuật này, một bát Thủy Tiên kiều diễm, thanh tú, tiá gọt đúng cách, mang nặng dân tộc tính và tiêu biểu cho sắc thái đặc đáo văn hóa dân tộc Việt.

Những củ Thuy Tiên nhập cảng từ miền Nam Trung Hoa, nếu có duyên may được chiếu cố tối củ ngũ trên đất Việt và gấp bàn tay khách sành điệu, sẽ được nâng niu, vuốt ve, gọt tiả, để trở thành những bát Thủy Tiên yêu kiều, duyên dáng như cụ Nghè Chu mạnh Trinh diễn tả:

Than ôi sắc nước hương trời,
Xem hoa để đã mây ngũi biết hoa,
Rõ ràng trong ngọc trăng ngà,
Đào nguyên lạc lối đâu mà đến đây.

Sắc nước gợi ý Thủy
Đào nguyên chí gốc Tiên.

Tiên đây là những vị sông trong thế giới thanh cao hồn thế giới phàm tục của chúng ta, đời sông trên đó thanh thoát, nhàn hạ, trùm tho, cao sang, quý phái và trang nhã.

Phải chăng các vị TIỀN muôn giúp kẻ phàm nhân được thường thức phần nào sự trang nhã của cõi Tiên, mới tạo ra loại hoa độc đáo kỳ lạ này? Hòn nua, đời khi ta cũng tin rằng biết đâu một Tiên cổ dã hoá phép biến thành loại hoa kiều diễm này, để tô điểm cho đời sống của một nhóm ngũi có tâm hồn nghệ sĩ yêu hoa, được thăm tuồi, nhuận sắc và nồng nàn hồn. Thực vậy, ngắm hình dung duyên dáng của hoa, hít cái hương thanh thoát từ nhị hoa phả ra, khách chuộng hoa cảm thấy cõi lòng rung động nhẹ nhẹ như trong một giấc mộng đẹp.

Tuy nhiên, để trở lại thực tế cái dáng dấp yêu kiều tràn đầy phong thái vui tươi và hợp cách của dàn hoa, lá, bẹ và rễ không phải ngẫu nhiên mà có, chính là do sự giao duyên của bàn tay điêu luyện, bô óc thẩm mỹ của ngũi tiá hoa và chánh duyên (củ hoa lớn mạnh nhiều giờ) phụ duyên (khí hậu, nước ngâm hoa) hợp lại mà thành.

Sau đây, ta cần biết qua các bộ phận của cây hoa Thủy Tiên đồng thời đi vào kỹ thuật tiá hoa.

Hoa Thủy Tiên gồm 4 bộ phận: bộ rễ, bộ bẹ, bộ lá, và bộ hoa.

Bộ rễ: Bộ rễ mọc từ chân củ (chân bộ bẹ) trong thế thẳng đứng, nếu củ được chèn đá và nâng cao khỏi đáy bát.

Bộ rễ đẹp được ví như râu rồng, thẳng nhủ chỉ, sỏi dài ở trong, sỏi ngắn bao quanh phía ngoài, không so le, không gãy gập, không cong hay xoắn. Rễ cần được nuôi bằng nước mưa để lâu ngày, sẽ thẳng, nhỏ và đều. Ngudi tiá hoa cần chăm nom, ve vuốt, uốn nắn nhẹ nhàng, thì bộ rễ sẽ trắng muốt như ngó cẩn, đầu rễ điểm vàng óng ánh như mật ong.

Điểm nên tránh là để rễ cong và mọc ngược. Muốn tránh điểm này, dùng môt phiến vải mỏng, phủ lên bộ bẹ, và cho rủ xuống nước theo đường thẳng đứng, giữ cho rễ mọc xuôi theo phiến vải. Điểm quan trọng là nuôi rễ bằng nước mưa không chứa khoáng chất, phải thay nước luôn, và mòn tròn rửa sạch nhớt thường bám ở rễ và bẹ hoa.

Bộ bẹ hoa: Bộ bẹ hoa gồm thành hoa và móng rộng.

Khi tiá bộ bẹ, ta giữ cho mỗi giò hoa có vài lớp bẹ làm "áo" cho giò hoa. Khi bộ giò hoa và chạm lá, các bẹ áo này thành móng rộng, để giữ cho lá khỏi đổ.

Thành hoa là phần còn lại trên mâm hoa gồm các bẹ còn giữ lại để nâng đỡ giò hoa.

Bộ lá: Hoa Thủy Tiên muôn được trúng cách thì bộ lá cũng quan trọng như bộ hoa.

Bộ lá đẹp được tạo ra do bí quyết mổ giò và chạm lá. Mổ giò tức là dùng dao sắc chích bò vài lớp bẹ bọc giò hoa làm cho mặt lá và bâu hoa hiện ra. Bẹ hoa sau khi bị bóc và hút bớt đi, phần còn lại là móng rộng.

Muốn hoa nở đều phải kèm hâm bớt giò hoa mọc nhanh và nâng do thúc đẩy giò hoa mọc chậm.

Sau khi được thoát khỏi vòng kiềm tỏa của bẹ hoa, lá và bâu hoa vươn mình lên cao. Đến lúc này chủ hoa cần chú ý theo dõi biến chuyển của bộ lá và bâu hoa để định thời tiết chạm lá. Chạm lá là hút bớt phần bẹ áo ngoài của giò hoa, và thấy lá bám vào một nhân trắng và bộ cái nhân ấy ra thì chân của giò hoa mổ lộ mặt, bộ lá mổ của

cho cõi hoa vươn đầu lên. Nếu chạm lá sớm thì lá đỡ trước khi hoa nở đều. Nếu chạm lá muộn thì lá cứng quá, khó uốn nắn, sẽ mọc bùa bã, vô trật tự, và làm cho bát hoa, khi đem đi dự thi, bị loại ngay vì không trùng cách. Hơn nữa, nếu lá quá già, bắp hoa thò cõi quá cao, hoa sẽ xấu; còn nếu đưa dao cắt quá sâu, giò hoa bị nứt nẻ, kém thẩm mỹ.

Bộ lá có thể tia theo hình thức cõi diên “cua bò” (lá khum khum uốn cầu vồng tỏa ra bốn phía) hay theo lối “kiếm diệp” (các lá chỉ nghiêng ngon mà không xoay lung, mọc ngang và lên thẳng).

Bất kể có hình thức “cua bò” hay “kiếm diệp”, bộ lá vẫn có dáng kiêu hùng để tương xứng với bộ hoa “trung ương Quy triều” hoặc bộ hoa “Bát trân Đỗ” sẽ mô tả sau này.

Bộ họa : Bộ hoa gồm có:

- Giò hoa
- Thuyền hoa
- Cộng hoa hay tăm hương.
- Nu và hoa với ba giai đoạn nở: Bôp hột lạc (sắp nở) hàm tiểu (đang nở) và mân khai (no tròn).

Hoa phải theo nguyên tắc chính chỉnh tề túc là không nghiêng ngả.

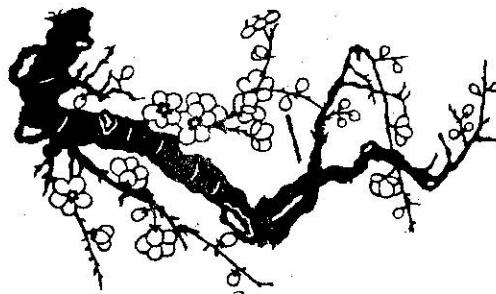
Hoa tết chỉnh đồi hỏi các phép:

- Phân ngôi vị;
- Bò bắp hoa trước khi nu; hoa phá bắp.
- Làm cho tăm hương thấp và thẳng.

Phép phân ngôi vị là chạm cuông giò hoa để cho hoa ngả về hướng mình định trước. Động tác phân ngôi vị rất là tết nhì. Nếu quá tay, sau này hoa nở, giò cao giò thấp, nở sai hoa, nở vắng thiếu. Mũi giao cần cân nhắc nặng nhẹ, tùy theo phuơng hướng mâm hoa, mà chạm chênh chéch khiến cho các giò hoa còn đều khom lưng chau vào giò hoa mẹ ố giấu một cách cẩn đối.

Về cách xếp đặt của bộ hoa, làng hoa chỉ chấp nhận hai kiểu cẩn bản:

- 1) Các giò hoa từ bốn phía đều chau về trung ương, nhưng mặt các bông lại quay ra tám hướng, xoay tròn như mâm xôi.

Đó là kiểu “Trung ương qui triều”, đi đôi với kiểu lá “Cua Bò”.

- 2) Sau khi phân ngôi vị các giò hoa, cho mỗi giò đê về một vị trí, mỗi bộ hoa trấn giữ một phuơng, nghiêm trang cẩn mật như trân đồ của Gia Cát Võ Hậu: lòng hoa nở theo tám hướng phân minh, chỗ nào cũng hở mà chỗ nào cũng kín.

Đó là kiểu “Bát trân Đỗ” thích hợp với bộ lá “Kiếm Diệp”.

Kiểu cẩn bản thì nhất, cõi diên, bên bi giử vũng hàng ngũ, đẹp từ lúc hàm tiểu cho tới khi mân khai.

Kiểu cẩn bản thứ hai, phóng túng hồn, đẹp cho hết ngày chấm thi, rồi sau đó mỗi giò hoa tùy ý tung hoành một phuơng, nghiêng ngửa tùy tình, nhưng chiếm được sự ưu ái của phái trẻ.

Thi hoa Thủy Tiên:

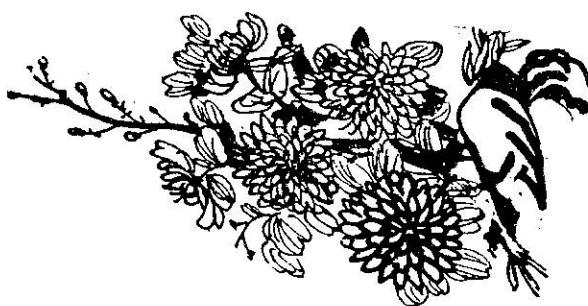
Mỗi năm, vào dịp Tết, các nhà tia hoa đem trình các bát hoa nơi chấm thi và tiến lên bàn thờ. Mỗi bát có mang một tiểu; bài ghi ký hiệu (Thí dụ: Văn Huống, Nguyên Thủ, v.v...) để tiện việc phân biệt chủ nhân và chấm điểm.

Mặc dầu mỗi kỳ thi có nhiều chục bát hoa dự thi, chỉ có 3 giải đầu có giá trị được tiếp rước linh đình: giải Trạng Nguyên, giải Bàng Nhân, giải Thám Hoa. Còn các giải khác trúng cách được chủ nhân lanh về hoặc rước về tùy ý.

Dám rước ba giải đầu rất tung bung nào nhiệt. Đi đầu là năm lá cõi ngũ hành rồi dàn, sáo, nhạc Bát Âm vây quanh cái Long Đỉnh trong đó có đê các bát Thủy Tiên trúng giải.

Dám rước về tối đâu nhà chủ hoa là pháo điện quang ròn rã nô liêng. Kiệu hoa được phù đến sân trong. Bát hoa được nâng ra khỏi kiệu và rước vào nhà đặt trên án cao nhất. Tuần trà bắt đầu, tiếp theo là chau rutherford mùi. Cầu chúc tụng, khen ngợi của các quan khách và lời cảm ơn của chủ nợ như gạo vàng, rồi kèn quyên lai nồi lên. Kiệu hoa lại chuyên hướng để rước giải kế tiếp.

Dám rước đã đi những dư âm còn vắng lại mãi tối hết hôm sau. Gia chủ chắc chắn có chén rutherford xuân, mừng sự thành công và may mắn ngày đầu xuân trong việc trúng giải đầy danh dự này.

TIẾP THEO TRANG 87